

Tripolis'te Bulunan Geç Roma Açık Renkli Seramikler

[LATE ROMAN LIGHT COLOURED WARES FROM TRIPOLIS]

Mehmet OK

Anahtar Kelimeler

Lydia, Tripolis, Geç Antik Çağ, Açık Renkli Seramik.

Keywords

Lydia, Tripolis, Late Antiquity, Light Coloured Ware.

ÖZET

Lydia Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Tripolis Antik Kenti'nde yapılan kazı çalışmalarında, Geç Antik Çağ'a tarihlenen kırmızı astarlı mal gruplarına ait çok sayıda ve formda yerel/ithal seramik bulunmuştur. Bu gruplardan birisi, kil, astar ve bezeme üslubuyla farklı olan Geç Roma Açık Renkli Seramiklerdir. Açık Renkli Seramikler, 2012-2019 yılları arasında tespit edilen toplam 11 adet örnek ile, Tripolis'ten ele geçen kırmızı astarlı seramikler içerisinde, sayıca en az buluntu gruplarından birini oluşturur. Bu çalışmanın ana konusu, Tripolis'te ele geçmiş olan Açık Renkli Seramik örneklerinin tipolojik incelemesini yapmak ve üretim merkezi tartışmalı olan bu malzeme grubunun yayılım alanının belirlenmesine yardımcı olmaktır. Ayrıca, kentte yerel atölyelerce üretilen seramiklere ait örneklerin sayısı oldukça yüksek olmakla beraber, kentin Geç Antik Çağ'da Doğu Akdeniz de dahil olmak üzere geniş bir seramik ticaret ağına sahip olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, makalede ele alınacak bir diğer konu, Tripolis'in Geç Antik Çağ'da ithal Açık Renkli Seramik ticaretindeki rolünün aydınlatılmasıdır.

Bu kapsamda incelenen Tripolis Açık Renkli Seramiklerin, hem kil ve astar özelliklerinde görülen benzerlikler hem de benzer çalışmalar dikkate alındığında, bu tip seramiklerin üretim bölgesi olduğu önerilen Kuzeybatı Anadolu çevresinden ithal edildiği düşünülmektedir. Diğer kentlerden ele geçen benzer örnekler ve malzemenin buluntu kontekstlerinden yola çıkılarak, Tripolis Açık Renkli Seramiklerin MS 5. yüzyıl ile MS 7. yüzyılın başı arasındaki döneme ait olduğu önerilmektedir.

ABSTRACT

During the excavations carried out in the Ancient City of Tripolis, located within the borders of the Lydia Region, a large number of local/imported ceramics belonging to the red slipped ware groups dating to the Late Antiquity were found. One of these groups is the Late Roman Light Coloured Wares, which differ in clay, slip and decoration style. Light Coloured Wares, with a total of 11 samples identified between 2012 and 2019, constitute one of the least number of finds among the red slipped wares recovered from Tripolis. The main subject of this study is to make a typological analysis of the Light Coloured Ceramic samples found in Tripolis and to help determine the distribution area of this material group, whose production center is controversial. In addition, although the number of ceramics produced by local workshops in the city is quite high, the city's Late Antique It is known that it had a wide ceramic trade network, including the Eastern Mediterranean. In this context, another subject to be discussed in the article is to illuminate the role of Tripolis in the imported the Light Coloured Ware trade in Late Antiquity.

Considering both the similarities observed in clay and slip properties and similar studies, the Tripolis Light Colored Wares examined in this context are thought to have been imported from the Northwest Anatolian region, which is suggested to be the production area of this type of ceramics. It is suggested that Tripolis Light Coloured Ceramics belong to the period between the 5th century AD and the beginning of the 7th century AD, based on the found context of similar samples and material recovered from other cities.

Giriş

Antik Dönem’de Phrygia, Karia ve Lydia sınırlarının kesiştiği Messogis/Aydın Dağlarının doğusunda ve Maiandros/Büyük Menderes Nehri’nin kenarında oldukça geniş bir alanda kurulan Tripolis, günümüzde Denizli ili, Buldan ilçesi, Yenicekent mahallesi sınırlarında yer almaktadır (Fig. 1).¹

2012 yılından itibaren yapılan sistemli kazı ve araştırmalarla, kentin kuzeydoğu ve güneydoğusunda yer alan höyüklerden elde edilen bulgulara göre, yerleşimin Geç Neolitik Dönem’e kadar dayandığı anlaşılmaktadır.² Kent merkezinde ise Sütunlu Cadde’nin güneyinde 5 no.lu mekânda yapılan sondaj çalışmalarında, Arşiv Odası’nda, Kemerli Yapı’da ve Granarium’da yapılan çalışmalarda Geç Hellenistik Dönem’e tarihlenen yapı kalıntıları ve buluntular tespit edilmiştir.³ Buluntular arasında, yoğunluğu pışmış toprak kabartmalı kâseler, skyphos kalıpları, Lykos skyphosları, kurşun sırlı kaplar, gri hamurlu seramikler, içe dönük kenarlı kâseler, Lydia boyalı seramikleri ve Bergama sigillatları yer almaktadır.⁴

Küçük Asya’da MS 350-400 yıllarında I. Theodosius tarafından alınan karar gereği, bazı kentlerin etrafı surlarla çevrilmiştir.⁵ Bu kentler arasında yer alan Tripolis’te de dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı MS 400 yıllarında kamuya ait su yapıları, ticari, siyasi ve dini yapıların bir kısmı sur içerisine alınmıştır.⁶ Bu düzenlemeye rağmen kentte yaşamın sınırlı bir alanda sürmediği bilinmektedir. Buna örnek olarak MS 5-6. yüzyıllarda sur duvarı dışında kalan, Mozaikli Konut Alanı’ndaki yapılaşma izleri ve yapı ile bağlantılı buluntular gösterilebilir.⁷

Antik Dönem’de depremler ve istilalar, şüphesiz kentlerin yerleşim düzenini ve halkın yaşamını etkilemiştir. MS 494 yılında bölgede yaşanan depremden Agathe Kome, Hierapolis,

Laodikeia ile beraber Tripolis de etkilenmiştir.⁸ Söz konusu depremle ilgili olarak kentin merkezi konumunda yer alan Kemerli Yapı’nın yıkıntıları arasında kalmış iki insana ait kafatası, bu depremin kentte yaşattığı etkilerin en önemli göstergelerinden biridir.⁹ MS 7. yüzyılın başlarında yaşanan Sasani akınlarının etkisi ise kentte MS 7. yüzyılın ortalarından itibaren kendisini göstermektedir.¹⁰ Günümüzde yapılan kazı çalışmalarında; Sütunlu Cadde ve Agora Batı Portik zemininde bulunan yoğun miktardaki yanık tabaka ok uçları bu akınlarla ilişkilendirilebileceği gibi; söz konusu dönemde, Tripolis’te bulunan sikkelerdeki azalma da Sasani akınlarının etkileri arasında yer alır.¹¹

MS 8. ve 9. yüzyılda Tripolis’te yerleşim küçülerek kome yerleşimi haline gelmiştir.¹² MS 9-11. yüzyıla ait yaşam izleri ise kentin genelindeki seramik ve sikke buluntularının yanı sıra nekropol ve kilise yapılarında bulunan seramiklerle de takip edilebilmektedir. Bu bağlamda, beyaz boyalı seramikler,¹³ Agora ortasında tespit edilen mezarlarda bulunan iskeletler ve sikke buluntuları, kentte yaşamın hala devam ettiğini göstermektedir.¹⁴ MS 13. yüzyılın ilk yarısında Türk akınları nedeniyle Bizanslılar ve Türkler arasında birkaç kez el değiştiren bölge, 1304-1306 yıllarından itibaren Tripolis/Yenice’de dâhil olmak üzere Germiyanogulları ile beraber Türk hâkimiyetine girer.¹⁵

Tripolis’in de içinde bulunduğu Orta Menderes Havzası’nda son zamanlarda yapılan çalışmalarda Geç Antik Çağ’a ait veriler artmaktadır.¹⁶ Bunların başında ise seramik kullanımı ve üretimi gelmektedir. Tripolis’te, bu dönemde seramik üretimi yapılmasının yanı sıra ithal (Sagalassos,

8 Ramsay 1895: 38, dp. 3, 262; Honigmann 1949: 49; Laodikeia için bkz. Şimşek 2013: 33.

9 Duman 2017a: 13.

10 Erken VII. yüzyılda Sasani işgallerinin Anadolu’ya etkileri hakkında bkz. Greatrex 2018: 13-26.

11 Duman 2018: 359, Fig. 18.

12 Duman 2017a: 13.

13 Duman 2014: 225-234.

14 Duman 2017b: 262; Tripolis’te Erken Bizans Kilisesi 4’te yer alan aziz betimlemeleri ve zemin seviyesinde VII. Konstantinos-II. Romanos Dönemi’ne (MS 950-959) tarihlenen bir follis sikke için bkz. Duman 2014: 231-232.

15 Duman 2017a: 13-14.

16 Duman 2018: 343-368.

1 Duman 2013: 179; Duman 2018: 343.

2 2008-2009 yılı çalışmaları için bkz. Erdoğan 2011: 328-347; Duman 2013: 182; Hamambükü ve Akkaya Höyük’te bulunan seramik buluntuları için bkz. Konakçı 2017: 23-46.

3 Duman 2013: 190, Fig. 12-14.

4 Ok 2018b: Lev. 68-69.

5 Jacobs 2012: 118 Tab. 1.

6 Duman 2017a: 13; Duman 2018: 345.

7 Duman 2018: 351.

Afrika, Phokaia Kırmızı Astarlı) seramikler de kullanılmıştır.¹⁷ Her ne kadar yerel seramiklerin kullanımı yaygın olarak görülse de, ithal seramiklerin kullanımıyla ilgili verilerin her geçen yıl yeni buluntularla zenginleştiği takip edilebilmektedir.

Açık Renkli Seramikler (Light Colored Ware)

Açık Renkli Seramik grubu, F.O. Waage tarafından ilk kez 1948 yılında Antiocheia ad Orantes Roma seramikleri arasında değerlendirmiştir.¹⁸ J. W. Hayes, Atina Agorası ve Saraçhane'de bulunan benzer seramikleri "Light-Colored Late Roman Ware, Asia Minor Fabric, Light-Colored Ware, Late Roman Fine Wares" başlıkları altında incelemiştir.¹⁹ B. Tekkök tarafından, Troia ve çevresinde yapılan çalışmalarda bulunan seramikler "West Asia Minor Pale", "Late Roman West Asia Minor" başlığı altında değerlendirilmiştir.²⁰ Opait, 2004 yılında bu seramikler hakkında form gruplaması yapmıştır.²¹ Ayrıca, 2014 yılında Parion buluntularıyla H. Ertuğ Ergürer;²² 2018 yılında R. Aktaş Antandros (Yamaç Ev) buluntularıyla;²³ 2020 yılında B. Kavaz Kındığılı Balıkesir/Zeytinliada buluntularıyla;²⁴ 2021 yılında ise M. Ayaz tarafından Assos Kuzey Stoa'da yapılan çalışmalarda bulunan Açık Renkli Seramik örnekleriyle, söz konusu grup hakkında kapsamlı çalışmalar yapılmıştır.²⁵

Hayes'in tanımlamasına göre Açık Renkli Seramikler ince killi, krem ve turuncu renk (fırınlamadan dolayı bazen gri) hamurlu, altın renkli katkıdır. Astar ise turuncu, sarımsı veya açık kahverengi olup, ince yapılıdır. Bezeme olarak da ağız kenarı, gövde, tondo ve kaide üzerinde rulet süslemelerin yapıldığı geniş bantlar yer

almaktadır. Ayrıca, iç yüzeyde bazen fırça izleri görülmektedir.²⁶

Bu kaplarda uygulanan bezeme üslubu temelde Geç Roma C/Phokaia Kırmızı Astarlı seramiklerinden etkilenmiş olup, rulet ve çentik motiflerinin yanı sıra, baskı süslemeler de yer almaktadır. Bir başka bezeme stili ise Champlévé tekniğinde yapılanlardır.²⁷ Söz konusu teknikte, bezemenin dış konturları kazıma çizgilerle yapılır ve arka fon oluşturularak siyah figür tekniğinin taklidi niteliğinde bezeme oluşturulur.²⁸ Farklı form gruplarına sahip Açık Renkli Seramikler, Batı Anadolu, Yunanistan, Balkanlar, Kuzey Afrika, Doğu Akdeniz ve Karadeniz'in kuzeybatı yerleşimlerinde yayılım göstermektedir.²⁹

Tripolis Açık Renkli Seramikleri

Tripolis'te kamu ve sivil mimariye ait yapılarda sürdürülen kazı çalışmalarında, Geç Antik Dönem'de zengin bir seramik kültürünün varlığı buluntularla tespit edilmiştir. Kentte, Geç Antik Dönem'e tarihlendirilen yerel seramikler dışında Afrika, Phokaia ve Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiklere ait çok sayıda ithal örnek bulunmuştur.³⁰ Bu gruplar içerisinde az sayıda da olsa Açık Renkli Seramikler de yer almaktadır.

Bu çalışmada, kil ve astar yapısı ile farklılık sergileyen Açık Renkli Seramik örneklerinden toplam 11 parça değerlendirmeye alınmıştır. Söz konusu buluntular Mozaikli Konut, Kutsal Alan, Hierapolis Caddesi, Kemerli Yapı, Arşiv Odası, Agora ve Granarium'da ele geçmiştir (Fig. 2). Kentin bir yamaç yerleşimi olması nedeniyle, yüzyıllarca yamaçtan akan toprak, merkezde 5-7 m arasında yüksekliğe sahip dolgu toprak oluşumuna neden olmuştur.³¹ Bu durum, özellikle son kullanım evresinde, söz konusu mimari yapı ve buluntuların fazla hasara uğramadan günümüze kadar ulaşabilmesini sağlamıştır.

Tripolis Açık Renkli Seramikleri baskı süslemeli ve kazıma tekniğinde (Champlévé) yapılan

17 Ok 2018a: 31- 51; Ok 2018b: 208- 210, Fig. 44-46.

18 Waage 1948: 42, Fig. 23, 21.

19 Hayes 1968: 210- 211, Fig. F (73-77); Hayes 1972: 408-410; Hayes 1992: 7; Hayes 2008: 91.

20 Tekkök-Biçken 1996: 140; Heath ve Tekkök, 2007-2008: 76-77; Granicus (Kocabaş) Nehri Vadisinde yapılan araştırmalarda bulunan Açık Kırmızı Astarlı Seramikler için bkz. Rose vd.: 2007: 93-94, Pl. IX: 119-223.

21 Opait 2004: 79.

22 Ergürer 2014: 175-219.

23 Aktaş 2018: 196-247; Aktaş 2020: 35-74.

24 Kavak Kındığılı 2020: 246-250.

25 Ayaz 2021: 97-100, Pl. 6.

26 Hayes 2008: 91-92, 250-252, Fig. 43 (1429-1455); Hayes 1968: 210- 211 (73-77); Hayes 1972: 408.

27 Ergürer 2014: 177.

28 Aktaş 2018: 197-198.

29 Ergürer 2014: 176, Fig. 1.

30 Ok 2018: 208-311. Tripolis'te bulunan Kırmızı Astarlı seramikler hakkında yapılan arkeometri çalışması için ayrıca bkz. Semiz vd.: 2018: 530-541.

31 Duman 2018: 351, Fig. 8.

örnekler olarak iki grupta incelenmiştir. Sayıca en yoğun buluntuya sahip birinci grupta yer alan örnekler, zemin seviyesine yakın, dolgu toprak içerisinde bulunmuştur. Ancak tarihlendirme aşamasında diğer buluntu merkezleri referans alınmıştır. İkinci grupta yer alan seramiklerin buluntu seviyelerinde tarihllemeye yardımcı herhangi bir buluntu ile karşılaşılması olup, tarihlendirmede Laodikeia buluntuları temel alınmıştır.

Seramiklerin kil yapıları incelendiğinde, katkı maddesi olarak gözle görülür nitelikte ince kireç ve mika (biyotit-muskovit) mineralleri bulunmaktadır. Örneklerin büyük bir kısmında olasılıkla fırınlamaya bağlı kireç patlaklarının oluşturduğu küçük delikler ve yer yer renk dalgalanmaları görülmektedir. Kil rengi ise pembe (5YR 7/4, 7.5YR 7/4-8/3), astar rengi ise açık kırmızı ve tonlarındadır (2.5YR 6/6-6/8-5/6, 5YR 6/6-6/8). Seramiklerin astar yapısı ince olup parçalar üzerinde deformasyon nadirdir. Parçalar arasında Kat. No: 1, 4-6'nın hamur ve astar yapısı yakın benzerlik göstermektedir. Tripolis'te bulunan bu gruba ait seramik malzemenin benzerleri, Anadolu başta olmak üzere, farklı yerleşimlerde de bulunmuştur.³²

Buluntular, süsleme tekniğine göre kendi içerisinde iki gruba ayrılarak incelenmiştir. 1. grupta

baskı süslemeli, 2. grupta ise kazıma tekniğinde (Champleve) yapılan örnekler yer almaktadır.

Grup 1 (Kat. No: 1-9, Fig. 5-6, 8-9):

Tripolis kazı çalışmalarında, bu gruba ait ağız, gövde ve kaide parçalarından oluşan muhtemelen aynı forma ait toplam dokuz parça değerlendirilmiştir. Buluntuların kil rengi yoğunluğu pembe ve tonları (5YR 7/4-8/3, 7.5YR 6/2-7/4-8/3) olmak üzere, az sayıda da açık kırmızı (2.5YR 6/6) renk de mevcuttur. Astar rengi ise kırmızı ve tonlarındadır (2.5YR 4/3-5/6-6/6-6/8, 5YR 4/4-6/6-6/8). Bu grupta değerlendirilen seramikler, Devlet Agorası, Mozaikli Konut, Hierapolis Caddesi, Kemerli Yapı ve Agora'da yapılan çalışmalarda dolgu toprak içerisinde bulunmuştur.

Buluntular arasında tama yakın tek örnekle karşılaşmıştır (Kat. No: 1). Dik ağızlı, omurgalı, üst kısmında ince oluk bulunan düz dudaklı, sıg gövdeli ve yüksek konik kaideli tabak parçasının ağız dış yüzü yatay yivlerle bezelenirken, gövdenin dış yüzünde 4 sıra rulet bezeme bulunmaktadır. Ayrıca, tondo üzerinde bezeme yer almaktadır. Söz konusu örnek form bazında değerlendirildiğinde; dudak kenarının üst bölümünde yer alan ince oluk Tripolis'te de bulunan Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri içerisinde yer alan TF3/ HF3B grubunda bulunan malzemelerle benzerlik taşımaktadır.³³ Parion'da benzer dudak kenarına ve formuna ait örnekler, LRC 3B, C, H formlarıyla karşılaştırılarak MS 5. yüzyılın ortası - 6. yüzyılın ortasına tarihlendirilmiştir.³⁴ Atina Agorası'nda ise bu form için MS 5. yüzyılın 3. çeyreği ve 6. yüzyılın 2. çeyreği önerilmiş, bir parçadan ise Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri içerisinde yer alan Form 3B-C'nin imitasyonu olarak bahsedilmiştir.³⁵ Antandros'ta omurgalı tabaklar, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerin taklidi olarak düşünülmüş ve MS 5. yüzyılın 3. çeyreğine,³⁶ Zeytinliada'da ele geçen iki örnek ise Phokaia 3B/C kaplarından etkilenerek yapılmış taklitler olarak değerlendirilerek MS 5-6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.³⁷ Antikythera'da bulunan bir örneğin ağız kenarı

32 **Saracchane:** Hayes 1968: 210-211, 73-77; Geç Roma Dönemi Açık Renkli Seramik formları için Hayes 1992: 7, Fig.1 (1-10); **Troia:** Tekkök-Biçken 1996: 140, 273, Fig. 87, G85; Heath ve Tekkök 2007-2008: 76-77, Kat. No: 4-5; Bieg vd.: 2006: 15, Taf. 1, 9; **Pergamon:** Japp 2014: 20, Fig. 11; **Sardis:** Rautman 1995: 55, 57, Fig. 12 (2.34-43); Greenewalt 1988: 12, 23, Fig. 10; **Laodikeia:** Şimşek ve Bilgin 2018: 185, Fig. 17-19, 21; **Zeytinliada (Balhesisir):** Kavaz Kındığılı 2017: 151-176; **Parion:** Ergürer 2014: 175-192; Ergürer 2015: 69-70, 86, Res. 9, No: 57-63; **Olba:** Aydın 2019: 132-133; **Anemurium:** Williams 1989: 59, fig. 31: 345; **Antiocheia:** Waage 1948: 42, Fig. 23, 21; **Perinthos:** Öztürk 2009: 35, Fig. 7; **Allianoi:** Yeşilova 2007: 123-124, Lev. 42-43, Kat. No. 164-165; **Kyzikos:** Güneş 2008: 150, Pl. XVIII, Fig. 103-104; **Antandros:** Aktaş 2018: 415, Kat. No: 415; **Smyrna:** Doğer 2005: 284, Fig. 10, 37-39; **Daskyleion:** Ergürer 2014: 176, Fig. 1; **Granicus (Kocabaş) Nehri Vadisi:** Rose vd.: 2007: 93-94, Pl. IX: 119-223; **Assos:** Ayaz 2021: 97-100, Pl. 2-3; **Aegyssus:** Mocanu-Nutu: 2017, 126, Fig. 5a-5b, 7-14; **Capidava:** Ratiu vd.: 2017: Pl. VII, 30; Yunanistan'da bulunan yerleşimlerde ele geçen örnekler arasında **Antikythera:** Quercia vd.: 2011: 66-69, Fig. 3, 11, 15, 18; **Atina Agorası:** Hayes 2008: 91-92 (1429-1455); **Korinth:** Biers 1985: 79-80, Pl. 32 (e 124).

33 Tripolis'te bulunan Phokaia kırmızı astarlı seramikleri için Ok 2018b: 310-324.

34 Ergürer 2014: 181-182, 189, Pl.3 (11-13).

35 Hayes 2008: 250, Fig. 43 (1430-1432).

36 Aktaş 2018: 220-221, Kat. No: 411.

37 Kavaz Kındığılı 2020. 247, Fig. 2, 25-26.

ise Tripolis buluntusuyla yakın benzerlik taşımakta olup, Biers tarafından MS 450-480/490 yılları arasına ait olabileceği belirtilmiştir.³⁸ 1 no.lu örneğin form ve bezeme bakımından bir benzeri de Laodikeia'da bulunmuş ve MS 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilerek, bunların yerel üretim olduğu belirtilmiştir.³⁹

Yine bu grup içinde değerlendirilen üç tabak kadesi (Kat. No: 7-9) de buluntular arasındadır.⁴⁰ 9 ve 3 no.lu örneklerin dışta gövde üzerinde yiv sıraları yer almaktadır. 9 no.lu örneğin form olarak benzeri Sardis'te bulunmuş ve Küçük Asya üretimi olarak sınıflandırılarak MS 7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.⁴¹ Bir başka benzer örnek ise Alliano'i'de bulunmuş olup MS 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir.⁴² 7 no.lu parçanın dışta kaide dönüşü üzerinde sert bir geçiş yer almaktadır. Parion'da geniş kâse formunda bir örneğin kaidesinde de dönüş profili görülmektedir.⁴³ 8 no.lu örnek diğerlerinde olduğu gibi yüksek ayaklı ancak altta merkezde elle döndürülmüş oluk yer almaktadır.

Malzeme grubu bezeme açısından incelendiğinde; grup içerisinde yer alan seramiklerin çoğunun bezemeli örneklerden oluştuğu gözlemlenir. Ancak az da olsa bezemesiz örnek de bulunmaktadır.⁴⁴ 1-6 no.lu örneklerde yer alan bezemeler baskı tekniğinde yapılmıştır. Buluntuların bezeme stiline birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Bezeme olarak planta pedis (Kat. No: 1-3),⁴⁵ rulet

ve haçın (Kat. No: 1, 4) yanı sıra farklı kombinasyonlarda ve boyutlarda konsantrik daireler (Kat. No: 5) görülmektedir. Parçaların genelinde tondo ve çevresinde süslemeler mevcutken, 4-6 no.lu örneklerde dışta gövde üzerinde, 2 no.lu örnekte ise kaide yüzeyinde rulet bezeme yapılmıştır. Sardis⁴⁶ ve Antandros⁴⁷ örneklerinde dışta dudak kenarında; Kyzikos,⁴⁸ Parion,⁴⁹ Assos,⁵⁰ Olba⁵¹, Troia⁵², Troia/Karanlık Liman⁵³ ve Korinth⁵⁴ örneklerinde ise tondo bölümünde rulet süsleme yer almaktadır. Bu bezeme örneğine, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerde de sıkça karşılaşılmaktadır.⁵⁵

Kat. No: 1'in tondosunda yer alan bezeme kompozisyonu incelendiğinde; merkezdeki olası haç motifinin⁵⁶ çevresinde alternatif olarak yerleştirilmiş konsantrik daire⁵⁷ ve planta pedis⁵⁸ dört adet yiv ile sınırlandırılmıştır. Hem konsantrik dairelerin hem de planta pedis'in iç kısmı kabartma noktalar ile doldurulmuş olmakla beraber, planta pedis'in uç kısımları alternatif olarak içe/dışa dönük şekilde yapılmıştır. Planta pedis'in nasıl devam ettiği belirsiz olsa da benzer bezeme şeması 3 no.lu örnekte de görülmektedir. Antandros Yamaç Ev'de bulunan bir tabak gövde-kaide parçasının tondo bölümünde yer alan süsleme, Tripolis buluntusu (Kat. No: 3) ile yakın benzerlik

38 Quercia vd.: 2011, Fig. 3: 18.

39 Şimşek 2003: 413- 415, 417, Res. 3-10; Şimşek ve Bilgin 2018, 184-185, Fig. 21.

40 Rautman 1995: 54, Fig. 12, 2.41-42.

41 Rautman 1995: 71-72, Fig. 24, 3.15.

42 Yeşilova 2007: 124, Lev. 43, No: 166.

43 Ergürer 2014: 185-186, Pl. 5 (25).

44 7-9 numaralı örneklerin büyük bölümünün kırık olması nedeniyle bezeme olup olmadığı belirsiz olup, mevcut durumları nedeniyle süslemesiz olarak tanımlanmıştır.

45 İstanbul Yenikapı/Theodosius Limanı'nda tondo bölümü çentik ve planta pedis bezemeli Kuzey Afrika Kırmızı Astarlı tabak MS 4-7. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bkz. Asal ve Kızıltan 2014: 386, Res. 15; Smyrna buluntuları içerisinde benzer süslemeli örnekler Geç Roma Kırmızı Astarlı Seramikler içerisinde değerlendirilerek MS 5 – 6. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Bkz. Doğer 2005: 284, Fig. 10, 37-39; Pergamon'da bulunan benzer süsleme için bkz. Japp 2014: 20, Fig. 11; Antandros için bkz.: Aktaş 2018: 453, Kat. No: 453.

46 Rautman 1995: 54, 57, Fig. 12, 2.36.

47 Aktaş 2018: 412, Kat. No: 412.

48 Güneş 2008: 150, Pl. XVIII, Fig. 103-104.

49 Ergürer 2014: 187, Pl. 6, 335.

50 Ayaz 2021: Pl.3, 5, Kat. No:30.

51 Aydın 2019: 324, Kat. No: 78.

52 Heath ve Tekkök, 2007- 2008: 76-77, Kat. No: 4-5.

53 Bieg vd. 2006: 156, Pl. 1, 9 (MS 420-450).

54 Biers, 1985: 79-80, Pl. 32, e124.

55 Hayes 1972: 324, 330-335.

56 Parion'da haç baskılı parça MS 5. yüzyılın ikinci yarısı-6. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir bkz. Ergürer 2014: 187-190, Pl. 6, 8 (33); Alliano'i'de bulunan Haç baskılı tabak MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl başına tarihlendirilmiştir bkz. Yeşilova 2007: 123, 209, Lev. 42, Kat. No. 164, Res. 124; Iatrus (Moesia secunda)'da bulunan haç baskılı tabak için bkz. Conrad 2000: 222, Abb. 6, 18.

57 Atina Agorası'nda bulunan benzer süsleme için bkz. Robinson 1959: 111, Scale 1:2, M289 (MS Erken 5. yüzyıl).

58 Parion'da bulunan benzer süsleme için bkz. Ergürer 2014: 182, Pl. 13 (11); Alliano'i'de bulunan süsleme için ayrıca bkz. Yeşilova 2007: 196, Çiz. 7.

taşımaktadır. Ancak Antandros buluntusunun planta pedis yönü dışa doğru yapılmış olup, MS 5-6. yüzyılın ortasına tarihlendirilmiştir.⁵⁹

Çoklu kompozisyonlar (Kat. No: 1, 3, 5)⁶⁰ dışında bazı örneklerde tekli süsleme ögesi işlenmiştir. 2 no.lu örnekte uç kısmı merkeze bakan noktalar ile doldurulmuş planta pedis, 4 no.lu örnekte ise küçük çember içerisinde basit haç süsleme ve aralarda nokta süslemeleri yer almaktadır. 4 no.lu örnekte yer alan süslemenin benzeri Antandros'ta nokta rozet olarak tanımlanmış, rozet etrafında planta pedis yer almaktadır.⁶¹ Her iki örnekte de merkeze doğru süslemeden sonra tekrar çemberle sınırlandırılması göz önüne alınarak, merkezde ayrı bir süslemenin olacağı düşünülmektedir.

Buluntuların ele geçtiği mekân ve seviyelerde, Geç Antik Çağ'a ait çeşitli buluntularla karşılaşılmıştır. 1 no.lu parçanın bulunduğu Kutsal Alan'da ele geçen sikkeler yoğun olarak MS 5. yüzyıla (Fig. 3), Kuzey Portik'te ele geçen Phokaia Kırmızı astarlı seramikleri en erken MS 4. yüzyılın ortası olmak üzere yoğunluğu MS 4. yüzyıl sonu ile 5. yüzyıla tarihlendirilmektedir.⁶² Ayrıca Kuzey Portik'te yapılan kazı çalışmalarında MS 5.-6. yüzyıllara⁶³ tarihlendirilen unguentariumlar, MS 5. yüzyıla tarihlenen kandiller, 5.-6. yüzyıla ait minyatür Spatheia ve LR4 amphoraları da buluntular arasındadır. 3 no.lu örneğin ele geçtiği Hierapolis Caddesi'nde MS 6. yüzyılın başı-ortasına tarihlenen Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri bulunmuştur.⁶⁴ 2019 yılı çalışmalarında bulunan 5 ve 8 no.lu örneklerle beraber Hierapolis Caddesi'nde MS 4. yüzyılın sonu ve 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Phokaia Kırmızı Astarlı seramikleri⁶⁵ ve mühürlü unguentarium parçaları, 4 no.lu örneğin ele geçtiği Kemerli Yapı'da ise az da olsa MS 5.-6. yüzyıla

tarihlenen sikkeler de ele geçmiştir. Mozaikli Konut Doğu Sokak'ta ele geçen seramikler ise (Kat. No: 2, 6, 9) dolgu toprak tabakasında bulunması nedeniyle tarihlemeyi destekleyecek veri ile karşılaşılmamıştır.⁶⁶ Tripolis buluntuları için, farklı buluntu merkezlerindeki karşılaştırmalar öncelikli olmak üzere, zemin seviyesinde dolgu toprak içerisinde bulunan diğer buluntular da dikkate alınarak bu seramikler için MS 5. - 6. yüzyıllar önerilebilir.

Grup 2 (Kat. No: 10-11, Fig. 7, 9):

Bu grup altında incelenen örnekler Anadolu'da sınırlı sayıda bulunan kazıma kabartma tekniğinde yapılan seramikleri içermektedir. Bu teknikte, diğer tekniklerden farklı olarak bezeme, astarlanmış ve fırınlanmış yüzeye uygulanır. Fırınlama sonrasında tabağın tondosunda ince çizgiler ile bezemenin ana hatları belirlenir. Daha sonra ise figürlerin dışında kalan bölümler domuz ve kabuklu hayvan kemiklerinden yapılan sivri ve sert uçlu aletlerle hafifçe kazınarak, kil rengi ortaya çıkarılarak bir fon oluşturulur. Böylece süsleme kabartma şeklinde belirginleşir.⁶⁷ Bir çeşit yalancı siyah figür tekniği olarak tanımlanan bu uygulama "Champleve" tekniği olarak bilinmektedir.⁶⁸

Oldukça özgün bu uygulamaya ait iki örnek Tripolis'te bulunmuştur (Kat. No: 10-11). Buluntuların kil rengi pembe (5YR 7/4) ve kırmızı (2.5YR 6/6), astar rengi ise kırmızıdır (2.5YR 6/6). Buluntular arasında yer alan bir örnekte bitkisel süsleme yer alırken (Kat. No: 10), diğer örnekte bir atın üst yelelerine benzer bir süsleme görülmektedir (Kat. No: 11). 10 no.lu kazıma kabartmalı bitkisel süslemenin bir benzeri Parion'da bulunmuş olup, MS 6. yüzyılın ikinci yarısı ile 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.⁶⁹

11 no.lu örnekte muhtemelen başı sağa bakar şekilde bir atın yeleleri tasvir edilmiş ve tondo altında merkezde iki geniş yiv bulunmaktadır.⁷⁰ Laodikeia'da tam formlu bir tabak üzerinde

59 Aktaş 2018: 453, Kat. No: 453, ayrıca bkz. Kat. No: 387, 390, 466.

60 Örneklerin genel olarak kırık olması, kompozisyonların ikili veya üçlü olduğu tam olarak görülmemektedir.

61 Aktaş 2018: 466, Kat. No: 466.

62 Ok 2018b: 310-324.

63 Duman 2018: 353-358, Fig. 11-15, 17; Tripolis'te bulunan unguentariumlar için ayrıca bkz. Erdoğan ve Doğanalp 2022: 79-100; Semiz ve Duman 2017: 165-180; Semiz 2021, 1-11.

64 Ok 2018b: 292, T F16/ H F103B (450).

65 Ok 2018b: 316-317 (T F4/H F3C).

66 Duman ve Koçyiğit 2019: 64- 67.

67 Şimşek 2008: 131.

68 Hayes 1972: 409.

69 Ergürer 2014: 177, 187, 190, Pl. 6, 8 (29); Pergamon'da da bu teknikte yapılan örnek bulunmuştur bkz. Ergürer 2014: 188, dp. 85.

70 Şimşek 2008: 141-143, Res. 5- 6, 8-10, 13-14.

benzer figür yer almaktadır.⁷¹ Tripolis buluntusunun küçük bir bölümünün korunmuş olması nedeniyle, işlenen sahne hakkında net bir görüş sunmak oldukça zordur. Ayrıca Laodikeia'da bulunan tam formlu bir başka örnekte atlı süvari, köpek ve aslanla betimlenen bir av sahnesi yer almaktadır.⁷² Laodikeia'da at betimlemesi bulunan av sahneli süslemenin Sasanî gümüş tabaklarında da işlenmesi, Doğu süsleme geleneğinin Geç Antik Çağ'a uyarlanması olarak değerlendirilmiştir.⁷³

Bu tip kazıma kabartmalı tabaklar az sayıda yerleşim yerinde bulunmuştur. Bunlar arasında Balıkesir/ Zeytinliada'da bulunan av sahneli kazıma kabartılı tabaklar MS 6. yüzyılın ikinci yarısı-MS 7. yüzyılın başlarına;⁷⁴ Saraçhane'de bulunan hayvan betimli örnekler MS 550'ye;⁷⁵ Sardis'te tavus kuşu betimli tabak ise MS 6-7. yüzyıla tarihlenir.⁷⁶ Parion'da bulunan bir örnekte de bitkisel süsleme yer almakta olup, form Afrika ve Phokaia Kırmızı Astarlı Seramikleri ile karşılaştırma yapılarak MS 6. yüzyılın ikinci yarısı-MS 7. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmiştir.⁷⁷ Laodikeia'da, diğer kentlere oranla daha fazla buluntu ele geçmiş, bu örneklerden yerel üretim olarak bahsedilerek MS 6. yüzyılın 2. çeyreği-7. yüzyılın başlarına tarihlendirilmiştir.⁷⁸

Tripolis'te, kent merkezinde yer alan Granarium ve Arşiv Odası'nda yapılan kazı çalışmalarında karışık toprak tabakasından ele geçen kazıma kabartılı tabakların buluntu alanlarında tarihsel olarak destekleyici materyaller bulunmamış olmasından dolayı, tarihlemeye analoji çalışması temel oluşturmuştur. Diğer kentlerden ele geçen örnekler arasında Laodikeia buluntuları form ve bezeme açısından en yakın buluntu grubunu oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, bu örnekler referans alındığında, Tripolis örneklerinin de MS 6. yüzyılın 2. çeyreği-7. yüzyılın başlarına tarihlenebileceği söylenebilir.

71 Bilgin 2017, 623-624, Lev. 50, Kat. No: 354.

72 Bilgin 2017, 623, Lev. 49, Kat. No: 352.

73 Şimşek 2008: 133.

74 Kavaz Kındıgılı 2017: 160, 175-176, No. 21-22.

75 Hayes 1992: 7, Fig. 1 (3-4), Pl.1 (g-i).

76 Greenewalt 1988: 12, 23, Fig. 10; Crawford 1990: 45, Fig. 175-178.

77 Ergürer 2014: 188, Pl. 6, 8: 29.

78 Şimşek 2008: 133.

Sonuç

Lydia Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Tripolis, coğrafi ve stratejik konumu nedeniyle Antik Dönem boyunca bölgelerarası ticaret yollarının geçiş noktası olmuştur. Menderes Nehri'ne yakınlığı ve güneye doğru verimli ovalara sahip bir yerleşim olmasıyla da uzun süre önemini korumuş bir kenttir. Kentin önemini artıran bir başka etken ise kentin yakınlarında yer alan traverten ve mermer ocaklarının bulunmasıdır. Söz konusu ürünler ekonomik anlamda gelir kaynağı olarak kullanılmış olup, Geç Antik Çağ'da da halkın üretim ve ticari ilişkilerinin devam ettiğini göstermektedir.⁷⁹

Roma Dönemi'nde, kuzeybatıda Pergamon ve Smyrna'dan başlayan iki ayrı yol, Sardis'te birleşerek Philadelphia üzerinden Tripolis'e, oradan da Hierapolis ve Laodikeia istikametinde devam etmektedir. Lydia'nın başkenti Sardis ile Phrygia Pacatiana'nın başkenti olan Laodikeia'yı birbirine bağlayan kentin önemi, çağlar boyunca devam etmiştir.⁸⁰ Tripolis bu nedenlerle batı ve iç bölgeler arasında köprü görevi de görmüştür. Tripolis'te bulunan sikkelerin darp edildiği kentlere bakıldığında, bu kentlerin antik yol güzergâhında yer alması nedeniyle, Tripolis'in söz konusu kentlerle ekonomik, sosyal ve kültürel bir etkileşim içerisinde olduğu düşünülebilir.⁸¹ Aynı zamanda kentin bu yol ağı içerisinde yer alması ve farklı üretim merkezlerine ait seramik malzemenin kentte ele geçmesi, Tripolis'in tarihsel süreç içerisinde farklı bölge ve kentlerle seramik ticareti içerisinde olduğunu da göstermektedir.

Geç Antik Çağ'da Tripolis'in, Kuzey Afrika ve Anadolu'nun batı/ iç kesimleri ile ticari ilişkileri farklı seramik gruplarıyla takip edilebilmektedir. Günümüze kadar yapılan kazı çalışmalarında bulunan Sagalassos ve Afrika Kırmızı Astarlı Seramiklerinin, Phokaia Kırmızı Astarlı Seramiklerine oranla daha yoğun kullanım gördüğü tespit edilmiştir (Fig. 4).⁸²

Tripolis'te MS 3. - 4. yüzyıllarda Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiklerinin yaygın bir şekilde

79 Duman ve Koçyiğit 2019: 9-11.

80 Duman 2018, 344; Erken Roma Dönemi Pers Kral Yolu hakkında ayrıca bkz. French 1988: 15-43.

81 Tripolis'te bulunan sikkelerin darp edildiği kent haritası için bkz. Duman 2017a: 9, Fig. 15.

82 Bu düşünce, kentte ileriki dönemlerde yapılacak kazılar sonucunda değişkenlik gösterebilir.

kullanıldığı, ancak bunların form olarak daha çok tabak ve derin çanaklar olduğu görülmektedir. MS 3. yüzyılın 3. çeyreği ile MS 7. yüzyılın başına kadar ise Afrika Kırmızı Astarlı Seramikleri tercih edilmiştir. Bunlar içerisinde de yine tabak formu yaygındır. Kentte Afrika üretimi ithal seramiklerin görülmesi MS 6. yüzyılın başlarında azalırken, aynı zamanda MS 5-6. yüzyılda da Phokaia ile ticari ilişkiler kurulmuştur. MS 5. - 7. yüzyılda ise Açık Renkli Seramikler kentte kullanım görmüştür.

Tripolis halkının, farklı bölge ve coğrafyalarda üretilen seramiklere de kayıtsız kalmadığı görülmektedir. Form olarak değerlendirildiğinde ise her üç gruba ait malzemenin, Geç Antik Çağ yemek kültüründeki yeri ve bu seramikleri kullanan insanların ekonomik durumu hakkında oluşturulacak görüşler, ilerleyen çalışmalarda ve kontekst buluntular dahilinde daha net açıklanabilir.

Bu çalışmada değerlendirilen Açık Renkli Seramiklerin üretim yeri hakkında çeşitli görüşler önerilmiştir. Hayes, bu seramiklerin Doğu Ege'de görülmeye başladığını ve çeşitli merkezlere dağıldığını belirterek, üretim özelliği olarak Knidos ile ilişkilendirmiştir.⁸³ Ergürer, açık kırmızı renkli seramiklerin üretimine ilgili, Parion olmasa da bölge kentlerini işaret etmiş, bu kentler içerisinde Troia, Pergamon veya Propontis olduğu belirtilmiştir.⁸⁴ Aktaş, Antandros'ta üretimle ilgili atölyelerin tespit edilmediğinden, ancak üretim merkezinin buluntu yoğunlukları dikkate alınarak Parion ve Antandros teritoryası içinde yakın bir alanda olduğunu belirtmiştir⁸⁵. Kavaz Kındığızlı, Zeytinliada buluntuları kapsamında, Zeytinliada'nın bu seramiklerin dağılım alanlarından biri olduğu görüşünü sunmaktadır. Ayrıca, kentin Parion ve Antandros dışında en yoğun form çeşitliliğine sahip olduğunu belirterek, seramiklerin Mysia'daki bir kentte üretilmiş olabileceğinin yanı sıra Antandros ve Parion'daki seramiklerin form çeşitliliği baz alınarak Troas Bölgesi'yle etkileşim içerisinde olduğunu belirtmiştir.⁸⁶ Laodikeia'da kazıma kabartılı bir tabağın tondo bölümünde görülen çömlekçi

işaretinin, benzer şekilde taban tuğlalarında da görüldüğü dikkate alınarak, çömlekçinin hem seramik hem de taban tuğlasını ürettiği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak her iki gruba ait malzemelerin benzerleri için Laodikeia üretimi olduğu savunulmuştur.⁸⁷

Kentte her ne kadar farklı dönemlerde üretimi gösteren bulgular olsa da, bu çalışmada yer alan örneklerin üretimine ilgili net bir fikir söylemek mevcut verilerle güçtür. Ancak, Tripolis'te bulunan Açık Renkli Seramiklerin, kil ve astar yapısı dikkate alınarak, daha önceki çalışmalarda da bahsedildiği gibi Kuzeybatı Anadolu çevresinden ithal edildiği düşünülmektedir. Tripolis'te Geç Antik Çağ seramiklerinin yoğun olarak ele geçtiği Kutsal Alan ve çevresindeki alanlarda ilerleyen dönemlerde yapılacak kazı çalışmalarıyla bu durum daha da netleşecektir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Açık Renkli Seramikler Tripolis'te her ne kadar az sayıda bulunsa da, kentin bu seramiklerin kullanımına ve ticaretine kayıtsız kalmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Katalog

Renk sınıflandırması için "Munsell Soil-Colour Charts 2010" kullanılmıştır. Ölçü birimi "cm" olarak verilmiştir. Metin içerisinde yer alan fotoğraf ve çizimler Tripolis Kazı Arşivine aittir.

Grup 1:

Kat. No: 1

Fig.5:1, 8: 1A-C

Tanım: Tabak ağız, gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı, kireç, siyah renk mineral ve bol mika (biyotit-muskovit) katkılı. Tondoda merkezde baskı olarak yapılmış haç etrafında alternatif olarak yerleştirilmiş konsantrik daire ve planta pedis çevresinde 8 adet yiv.

Kil: 7.5YR 7/4 (pembe)

Astar: 5YR 6/6 (kırmızımsı sarı)

Ölçüler: A.Ç: 20 Y: 4.6 K.Ç: 9.5

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 2

Fig.5:2, 9:2

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı, ince kireç ve bol mika (biyotit-muskovit) katkılı. Tondoda merkezde baskı olarak yapılmış uçları merkeze bakar şekilde sivri uçlu planta pedis etrafında 3 adet yiv, üst panelde 5 sıra, kaide dışında 6 sıra çentik süsleme.

83 Hayes 2008: 91- 92.

84 Ergürer 2013: 146, 148, Res. 197 (Form 5); Parion'da bulunan Açık Renkli Seramikler hakkında detaylı bilgi için bkz. Ergürer 2014: 175—192, ayrıca bkz. dp. 9-10.

85 Aktaş 2018: 247.

86 Kavaz Kındığızlı 2020: 251.

87 Şimşek ve Bilgin 2018: 193, Fig.34.

Kil: 7.5YR 6/2 (pembemsi gri)

Astar: 2.5YR 4/3 (kırmızımsı kahverengi)

Ölçüler: Y: 3.2 K.Ç: 15

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 3

Fig.5:3, 9:3

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı, ince kireç ve bol mika (biyotit-muskovit) katkılı. Tondoda merkezde baskı olarak yapılmış uçları merkeze bakar şekilde planta pedis, alternatif olarak yerleştirilmiş konsantrik daire ve etrafında 5 sıra yiv.

Kil: 5YR 7/4 (pembe)

Astar: Dış: 2.5YR 6/8 (açık kırmızı). İç: 5YR 6/6 (kır-
mızımsı sarı)

Ölçüler: Y: 2.6 K.Ç: 14

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 4

Fig.6:4, 9:4

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı, kireç ve mika (biyotit-muskovit) katkılı. Tondo üzerinde baskı olarak yapılmış basit haç motifi çevresinde 4 sıra çentik süsleme, gövdenin dış yüzeyinde nokta ve çizgi-
lerden oluşan 5 sıra çentik süsleme.

Kil: 5YR 7/4 (pembe)

Astar: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı)

Ölçüler: Y: 2.7 K.Ç: 8.6

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 5

Fig.6:5, 9:5

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı, mika (biyotit-muskovit) katkılı. Tondo üzerinde merkez-
de yer alan süsleme belirsiz, 3 sıra yiv ve 2 sıra çentik arasında büyük ve küçük çember süsleme yer almaktadı-
r.

Kil: 5YR 8/3 (pembe)

Astar: 5YR 6/8 (kırmızımsı sarı)

Ölçüler: Y: 1.2

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 6

Fig.6:6

Tanım: Tabak gövde parçası. Hamur sert, sıkı, kireç, si-
yah mineral ve mika (biyotit-muskovit) katkılı. Gövde
üzerinde dış yüzeyde 5 sıra çentik süsleme.

Kil: 7.5YR 7/4 (pembe)

Astar: Dış: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı). İç: 2.5YR 6/6 (açık
kırmızı/5YR 4/4 kırmızımsı kahverengi).

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 7

Fig.6:7

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı,
kireç ve mika (biyotit) katkılı.

Kil: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı)

Astar: 2.5YR 5/6 (kırmızı)

Ölçüler: Y: 2.6 K.Ç: 8

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 8

Fig.6:8

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı,
kireç ve mika (biyotit) katkılı.

Kil: 7.5YR 8/3 (pembe)

Astar: 2.5YR 6/8 (açık kırmızı)

Ölçüler: Y: 2 K.Ç: 9

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Kat. No: 9

Fig.6:9

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı,
kireç ve mika (biyotit) katkılı.

Kil: 5YR 7/4 (pembe)

Astar: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı)

Ölçüler: Y: 3 K.Ç: 12

Tarih: MS 5-6. yüzyıl.

Grup 2

Kat. No: 10

Fig.7:10, 9:6

Tanım: Tabak gövde ve kaide parçası. Hamur sert, sıkı,
kireç ve mika (biyotit) katkılı. Gövde üzerinde kazıma
şeklinde yapılmış bitkisel süsleme.

Kil: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı)

Astar: 5YR 6/6 (kırmızımsı sarı)

Ölçüler: Y: 2.2

Tarih: MS 6. yüzyılın 2. çeyreği - 7. yüzyılın başları.

Kat. No: 11

Fig.7:11, 9:7

Tanım: Tabak gövde parçası. Hamur sert, sıkı, mika kat-
kılı. Gövde üzerinde kazıma şeklinde yapılmış at başı/
yelesi? süsleme.

Kil: 5YR 7/4 (pembe)

Astar: 2.5YR 6/6 (açık kırmızı)

Tarih: MS 6. yüzyılın 2. çeyreği - 7. yüzyılın başları.

Kaynakça

- AKTAŞ 2018: R. Aktaş, *Antandros Kazısı Yamaç Ev Roma Dönemi Seramikleri*, (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- AKTAŞ 2020: R. Aktaş, “Antandros Yamaç Ev Sektöründe Ele Geçen Açık Renkli Seramikler”, V. Keleş (Ed.), *Parion Studies III, Propontis ve Çevre Kültürleri*, 35-74.
- ASAL ve KIZILTAN 2014: R. Asal, Z. Kızıltan, “MÖ 7-MS 12. Yüzyıllar Theodosius Limanı'nın 1900 Yılı”, A. Ladstatter, F. Pirson, T. Schmidts (Eds.), *Byzas 19, Band 1*, 377-398.
- AYAZ 2021: M. Ayaz, “Stratified Early Byzantine Pottery from the Assos North Stoa: Observations on Pottery Groups”, Beate Böhlendorf-Arslan (Hrsg.), *Veränderungen von Stadtbild und urbaner Lebenswelt in spätantiker und frühbyzantinischer Zeit, Assos im Spiegel Städtischer Zentren Westkleinasiens, Byzanz Zwischen Orient und Okzident 23*, Mainz, 91-116.
- AYDIN 2019: S. Aydın, *Olba Geç Roma Dönemi Seramik Buluntuları*, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- BIEG vd. 2006: G. Bieg, B. Tekkök, R. Aslan, “Die spatromische Besiedlung der Troas. Ein Überblick”, *Studia Troica* 16, 147-169.
- BIERS 1985: J. C. Biers, *Corinth, The Great Bath on the Lechaion Road, Vol. XVII*, Princeton, New Jersey.
- CONRAD 2000: S. Conrad, “Stempelverzierte Keramik aus dem Kastell Iatrus (Moesia secunda)”, *RCRF Acta* 36, 217-224.
- CRAWFORD 1990: J. S. Crawford, *The Byzantine Shops at Sardis*, England.
- DOĞER 2005: L. Doğer, “Byzantine Ceramics: Excavation at Smyrna Agora”, B. Böhlendorf-Arslan, A.O. Uysal, J. Witte-Orr (eds.), *Çanak, Akdeniz ve Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Byzas 7*, 97- 121.
- DUMAN 2013: B. Duman, “Son Arkeolojik Araştırmalar ve Yeni Bulgular Işığında Tripolis ad Maeandrum”, *Cedrus I*, 179-200.
- DUMAN 2014: B. Duman, “A Group of local production Middle Byzantine Period Pottery from Tripolis: Micaceous White Painted Ware”, *Anatolia Antiqua XXII*, 225-234.
- DUMAN 2017a: B. Duman, “Tripolis'in Yeri, Önemi ve Kısa Tarihi”, B. Duman (Ed.), *Tripolis ad Maeandrum I, Tripolis Araştırmaları I*, 1-16.
- DUMAN 2017b: B. Duman, “Tripolis 2016 Yılı Kazı, Koruma ve Onarım Çalışmaları”, *KST 39/1*, 261 - 284.
- DUMAN 2018: B. Duman, “Geç Antik Çağ'da Lydia Tripolis'i (MS 4. yy'dan Sasani Tahribatı'na Kadar) Lydian Tripolis During Late Antiquity (From The Fourth Century To The Sassanian Destruction)”, *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi*, (Eds. C. Şimşek-T. Kaçar), *Laodikeia Çalışmaları Ek Yayın Dizisi I*, İstanbul, 343-368.
- DUMAN ve KOÇYIĞIT 2019: B. Duman—O. Koçyiğit, *Geç Antik Dönem Konut Kalıntıları ve Buluntuları, Tripolis Araştırmaları II*, İstanbul.
- ERDOĞAN 2011: A. Erdoğan, “Tripolis 2008-2009 Yılı Kazıları”, *KST 32/3*, Ankara, 328-347.
- ERDOĞAN ve DOĞANALP 2022: A. Erdoğan- D. Doğanalp, “Tripolis 2007-2009 Kazılarında Ele Geçen Unguentariumlar Üzerine Bir Değerlendirme”, *ADerg 2022/1, XXVIII*, 79-100.
- ERGÜRER 2013: H. E. Ergürer, “Seramikler”, *Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion*, 137-150.
- ERGÜRER 2014: H. E. Ergürer, “Late Roman Light Coloured Ware From Parion”, *Late Hellenistic to Mediaeval Fine Wares of The Aegean Coast Of Anatolia Their Production, Imitation and Use*, Varsovie, 175-192.
- ERGÜRER 2015: H. Ertuğ Ergürer, “Parion, Agora ve Dükkânlarında Ele Geçen Sigillatolar ve Kırmızı Astarlı Seramikler”, C. Başaran- V. Keleş (Eds.), *Parion Kazıları 10. Yıl Armağanı*, 49- 86.
- FRENCH 1988: D. French, “Pre-and Early-Roman Roads of Asia Minor, The Persian Royal Road”, *Iran*, Vol. 36, 15-43.
- GREENEWALT 1988: C. H. Greenewalt, “Sardis: Archaeological Research in 1987”, *KST 10.2*, 11-28.
- GÜNEŞ 2008: F. Güneş, *Kyzikos Antik Kenti 2006-2007 Kazı Dönemi Seramik Buluntuları*, (Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum.
- GREATREX 2018: G. Greatrex, “The Impact on Asia Minor of the Persian Invasions in the Early Seventh Century, Erken VII. Yüzyılda Sasani İşgallerinin Anadolu'ya Etkileri”, C. Şimşek-T. Kaçar (Eds.), *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi, Laodikeia Çalışmaları Ek Yayın Dizisi I*, İstanbul, 13-26.
- HAYES 1968: J. W. Hayes, R. Martin Harrison, N. Fıratlı, “Excavations at Saraçhane in İstanbul Fifth Preliminary Report, with a Contribution on A Seventh-Century Pottery Group”, *Dumbarton Oaks Papers* 22, 195-216.
- HAYES 1972: J. W. Hayes, *Late Roman Pottery, British School at Rome*, London.
- HAYES 1992: J. W. Hayes, *Excavations at Saraçhane in İstanbul, Vol. 2, The Pottery*, Princeton University Press, Oxford.
- HAYES 2008: J. W. Hayes, *Roman Pottery, Fine Ware Imports, Athenian Agora XXXII*, Princeton, New Jersey.

- HEATH ve TEKKÖK 2007-2008: S. Heath, B. Tekkök, *Greek, Roman and Byzantine pottery at Ilion (Troia), 2007-2008 Project Troia (<http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/>)*.
- HONIGMANN 1949: E. Honigmann, "Le cubiculaire Urbicus", *Revue des études byzantines*, tome 7, 47-50.
- JACOBS 2012: I. Jacobs, "The Creation of The Late Antique City: Constantinople and Asia Minor During the 'Theodosian Renaissance'", *Byzantion* 82, 113-164.
- JAPP 2014: S. Japp, "Sigillata of Pergamon – Eastern Sigillata C Problems of Classification and Chronology", H. Meyza & K. Domzalski (Eds.), *Late Hellenistic to Mediaeval Fine Wares of The Aegean Coast of Anatolia, Their Production, Imitation and Use*, Warschau, 11-22.
- KAVAZ KİNDİĞİLİ 2017: B. Kavaz Kındığılı, "Zeytinliada Light Colored (Açık Renkli) Geç Roma Seramikleri", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* 38, 151-176.
- KAVAZ KİNDİĞİLİ 2020: B. Kavaz Kındığılı, "Zeytinliada Kırmızı Astarlı Seramikleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 24 (Aralık Özel Sayı), 239-264.
- KONAKÇI 2017: E. Konakçı, "Prehistorik Tripolis: Akkaya (Yenice) ve Hamambükü Höyük", B. Duman (Ed.), *Tripolis Araştırmaları I*, İstanbul, 23-46.
- MOCANU ve NUTU 2017: M. Mocanu, G. Nutu, "Late Roman red slip ware from Aegyssus", P. Dyczka (Ed.), *Novensia* 28, 121-140.
- OK 2018a: M. Ok, "Tripolis'te Bulunan Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramikleri", *Arkhaia Anatolika* 1, 31-51.
- OK 2018b: M. Ok, *Tripolis Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Denizli.
- OPAIT 2004: A. Opaït, *Local and imported ceramics in the Roman province of Scythia (4th-6th centuries AD)*, BAR-ISI274, Oxford.
- ÖZTÜRK 2009: N.Ö. Öztürk, "Perintos Bazilikası 2007 Yılı Kazısı", *Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu* 17, 29-40.
- QUERCIA vd. 2011: A. Quercia, A. Johnston, A. Bevan, J. Conolly and A. Tsaravopoulos, "Roman Pottery From an Intensive Survey of Antikythera, Greece", *ABSA* 106, 47-98.
- RAMSAY 1895: W.M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia: Being an Essay of the Local History of Phrygia from the earliest Times to the Turkish Conquest, Vol. 1.1, The Lycos Valley and South-Western Phrygia*, Oxford.
- RATIU vd. 2017: A. Rațiu, I. C. Oprîș, M. Duca, "Fine Wares From The Late Roman 'Principia' At Capidava (I)", *Cercetări Arheologice* XXIV, MNIR, 209-227.
- RAUTMAN 1995: M. L. Rautman 1995, "Two Late Roman wells at Sardis", *American Schools of Oriental Research, Annual* 53, 37-84.
- ROBINSON 1959: H. S. Robinson, *Pottery of the Roman Period, The Athenian Agora V*, Princeton, New Jersey.
- ROSE vd. 2007: B. Rose, B. Tekkök, R. Körpe, "Granicus River Valley Survey Project, 2004-2005", *Studia Troica* 17, 65-150.
- Semiz ve Duman 2017: B. Semiz, B. Duman, "Tripolis'te Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumlarının Arkeometrik Yönden Değerlendirilmesi", *Tripolis ad Maeandrum I: Tripolis Araştırmaları*, İstanbul, 165-180.
- SEMİZ vd. 2018: B. Semiz, B. Duman, M. Ok, "Analytical Study of Roman Red Slip Ware From Ancient Tripolis (Denizli, Turkey)", *Measurement* 129, 530-541.
- SEMİZ 2021: B. Semiz, "Petrographic and Geochemical Investigations of the Late Antiquity Unguentaria From the Archaeological Site of Tripolis, Denizli (Southwestern Turkey)", *Journal of Archaeological Science: Reports* 35, 1-11.
- ŞİMŞEK 2003: C. Şimşek, "Laodikeia Antik Kentinden Haç Baskılı Tabaklar/ Cross Stamped Plates from Laodiceia", *III. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Eskişehir, 411-422.
- ŞİMŞEK 2008: C. Şimşek 2008, "Laodikeia'dan Kazıma-Kabartılı Tabaklar", *ADerg.* 11, 129-146.
- ŞİMŞEK 2013: C. Şimşek, *Laodikeia (Laodikeia Çalışmaları 2)*, İstanbul.
- ŞİMŞEK ve BİLGİN 2018: C. Şimşek-M. Bilgin, "Laodikeia Geç Antik Çağ Seramikleri/ Late Antique Pottery of Laodikeia", *Geç Antik Çağ'da Lykos Vadisi ve Çevresi*, İstanbul, 175-199.
- TEKKÖK-BİÇKEN 1996: B. Tekkök-Biçken, *The Hellenistic and Roman Pottery from Troia: The Second Century B.C. to the Sixth Century A.D.*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), University of Missouri, Columbia.
- WAAGE 1948: F. O. Waage, "Hellenistic and Roman Tableware of North Syria", F. O. Waage (Ed.), *Antioch on the Orontes IV. I, Ceramics and Islamic Coins, Menasha*, Wisconsin, 1-60.
- WILLIAMS 1989: C. Williams, Anemurium, *The Roman and Early Byzantine Pottery*, Toronto.
- YEŞİLOVA 2007: H. Yeşilova, *Allianoi Antik İlicası Erken Bizans Dönemi Seramikleri (Kırmızı Astarlı Kaplar ve Günlük Kullanım Kapları, 1999-2005)*, (Hacettepe Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Makale Gönderim Tarihi: 06.05.2022

Makale Kabul Tarihi: 10.05.2021

MEHMET OK

Orcid ID: 0000-0002-0163-5732

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü

Kahramanmaraş-TÜRKİYE.

okmehmet@ymail.com

Fig. 1. Tripolis'in Batı Anadolu'daki Yeri ve Konumu

Fig. 2. Seramiklerin Buluntu Alanlarını Gösteren Hava Fotoğrafi

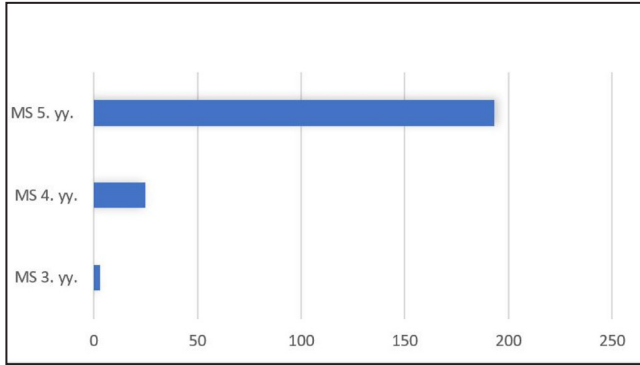

Fig. 3. Kutsal Alan'da Bulunan Sikkelerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

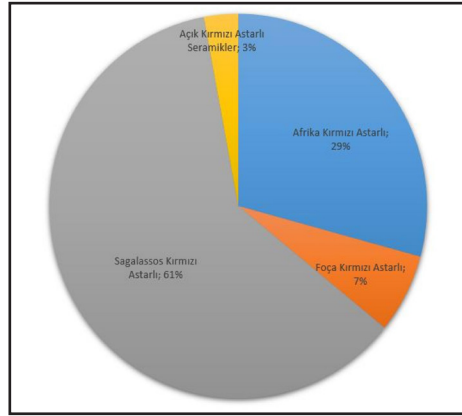

Fig. 4. Tripolis'te Bulunan Geç Antik Çağ Kırmızı Astarlı Seramiklerin Dağılım Oranı

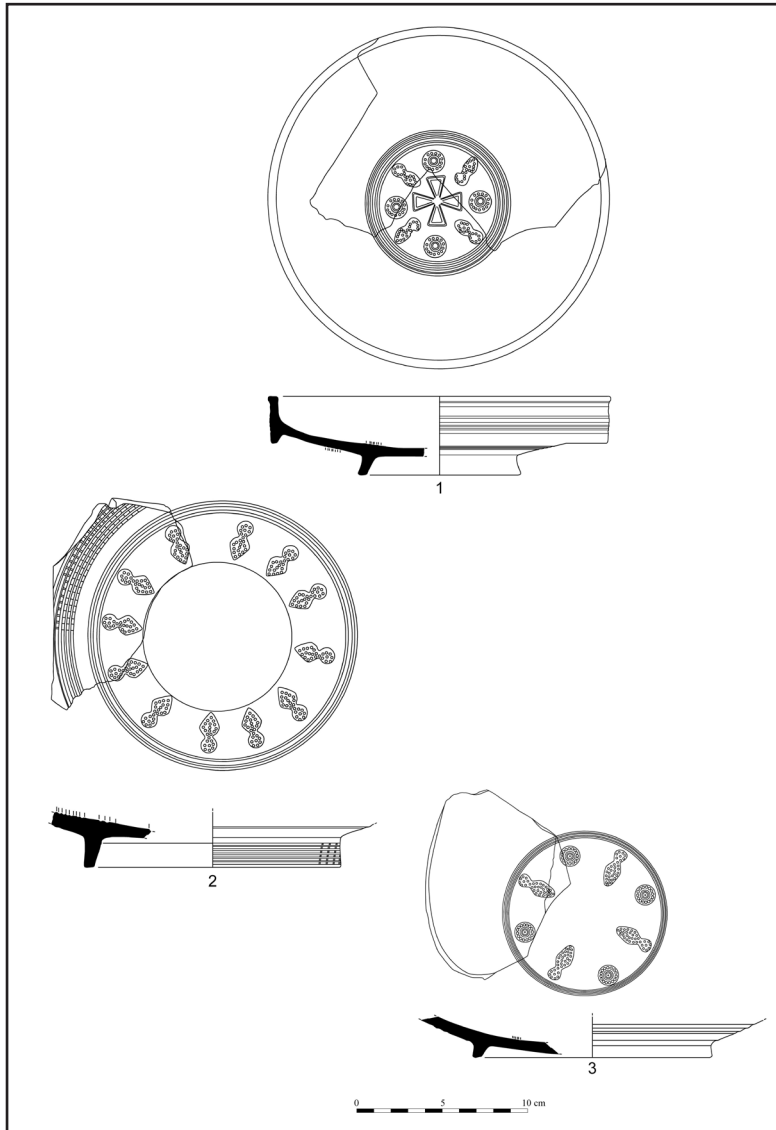

Fig. 5: Açık Kırmızı Astarlı Seramikler (Grup 1)

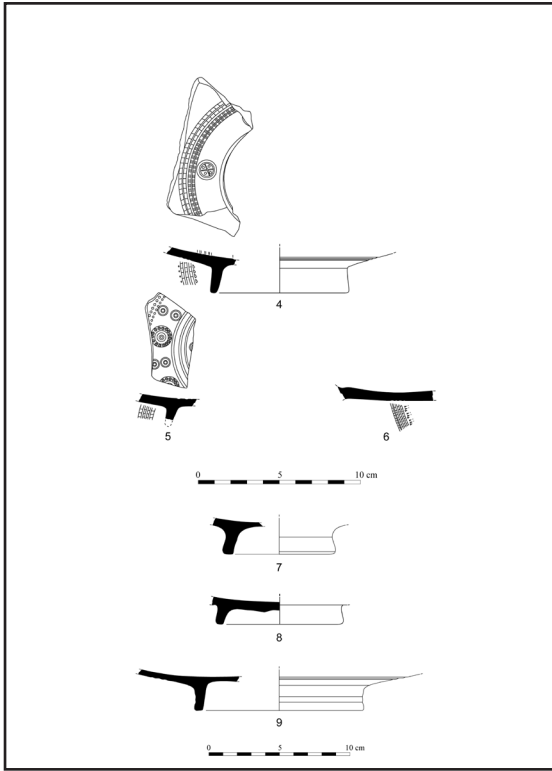

Fig. 6. Açık Kırmızı Astarlı Seramikler (Grup 1)

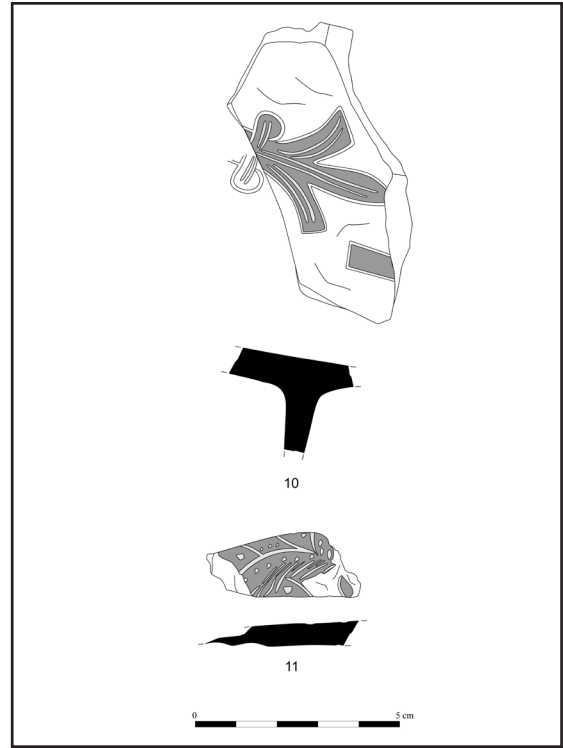

Fig. 7. Açık Kırmızı Astarlı, Kazıma Kabartma Tekniğinde Yapılmış Seramikler (Grup 2)

Fig. 8. Grup 1: 1A-C (Kat. No: 1)

Fig. 9. Grup 1: 2 (Kat. No: 2); 3 (Kat. No: 3); 4 (Kat. No: 4); 5 (Kat. No: 5) Grup 2: 6 (Kat. No: 10); 7 (Kat. No: 11)